

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204501

UNIVERSAL
LIBRARY

ఈ నా రచనలను వినియు చదివియు ఆనందించి
 వీటి ప్రచురణకు నా కన్ని విధాలా
 సహాయమై పోత్సహించిన మిత్రులు—
 శ్రీ సిరిప్రగడ వెంకటరామ లక్ష్మీనరసింహ
 రావు (దేశపాండ్య సిరిదేవల్లి వైజాం) గారికి -
 నా కృతజ్ఞత.

ఇట్లు,

అం. వెం.

ఆంధ్రభాషాయోషకు ప్రతి తెలుగుబిడ్డ షోనర్పు
 సేవయును విధియే యగుటచే నా చేసినది గణ
 నీయుము కాకున్నను దాని కొక ప్రాధాన్యత నిచ్చి
 అజ్ఞాతముగా నుండనీయక తన కృతితోపాటు
 ఆంధ్రపాఠకలోకవిహారమునకు యోగ్యతగలదాని
 నిగా కల్పించిన మిత్రులు— శ్రీ అంబటిపూడి
 వెంకటరత్నం (అగ్రహారీకులు ఏదుబాడు
 అగ్రహారం గుంటూరు జిల్లా) గారికి-
 నా కృతజ్ఞతాభివాదములు..

ఇట్లు,

వెం.

" Where the mind is without fear and the head is held high ;

Where knowledge is free ;

Where the world has not been broken up into fragments by narrow domestic walls ;

Where words come out from the depth of truth ;

Where tireless striving stretches its arms towards perfection ;

Where the clear stream of reason has not lost its way into the dreary desert sand of dead habit ;

Where the mind is led forward by thee into ever-widening thought and action ;

Into that heaven of freedom my Father ! let my country awake. "

Rabindranath Tagore.

“ ఎచ్చోట మనస్సు నిర్భయంగా ఉండగలుగుతుందో,
 తల తీవిగా ఎత్తబడుతుందో;
 ఎక్కడ జ్ఞానం విచ్చలవిడిగా లభ్యమౌతుందో;
 ఏ కడ లోకం కుటుంబభిత్తికలచే భిన్నభిన్నంగా
 ముక్కలు చేయబడదో;
 ఏ నీమ వాక్కులు సత్యాగ్రహంనుండి వెలువడతవో;
 ఏ వాడ విసుగులేని కృషి పూర్ణత వైపు
 చేతులెత్తుతుందో;
 ఏ ప్రదేశాన నిర్మలహేతులహరి అభ్యాసమనబడే
 భయంకరపుటెడరియిసుకలో మార్గభ్రష్టం కాదో;
 ఏ వీధి మనస్సు నిత్యవిస్తృతినొందే సంకల్ప కర్మలలోనికి
 నీచేత ముందుకు ముందుకు నడపింపబడుతుందో -
 అట్టి స్వాతంత్ర్యస్వర్గధామంలో ప్రవేశించడానికి
 తండ్రి! నా దేశం ఉబ్బుధ్ధమౌగాక ! ”

ర వీ ం ద్ర నా థ టా గో రు.

సా హితీ మే ఖ ల

౧

ಮೈ ನಾ ದೇ ವಿ

‘చిత్రమయజగత్తు’ నుండి అనువదింపబడి
 ‘సుజాత’ లేలుగు మాస పత్రికయొక్క ప్రథమ
 నూఢుమాసపు సంచికలో శ్రీ. జి. వెంకటరావు
 గారిచే ప్రకటింప బడిన ‘కళంకము’ అను కథ
 యీ రచన కౌఠారమగుట వారికి నా కృతజ్ఞత.

ఇందలి చారిత్రకాంశములన్నియు - సర్
 థామస్ హే డైరీ నుండియు, టైమ్స్ పత్రికా
 ౬ సెప్టెంబర్ ౧౮౫౭ నుండియు, ౧౦ సెప్టెంబర్
 ౧౮౫౭ “హరకారా” ఆధారము నుండియు
 గ్రహింపబడిన వగుట విశేషము.

పద్యకావ్యము గాన తదనుకూలముగ మెలి
 చిన నా మెలుపులు బుధుల ఆదరణకు పాత్రము
 లనియే నా విశ్వాసము.

వినులు తగిన మార్పులను నూచించుచో
 విధేయుడనై స్వీకరింతును.

పూర్వమ్

“ విమలహిమాలయోద్భవప
విశ్రధునీ ! జననీ ! నుతీతు ని
న్నమరతరంగిణీ ! కలుష
హరిణి ! జహ్నుసుతా ! భవత్కథా
సుమమకరందగంధముల
ప్రీక్తియు నీకు ప్రహారు లీయ
కుమతులు వారికే గతులు
గూర్ప దలంచితివే వియన్నదీ ? ”

అని యశ్వమేధఘట్టము
 న నిమజ్జన మాచరించి నయగాత్రసం
 బున రామపాలసింహుం
 డనిమిషులకు దగిన పూజ లట నల్పు నెడన్

వినబడె భారతీస్తుతిని-
 వేదసగీర్తి, యౌడల్ గగుర్చె. చు
 ట్టును దిలకించె గాని యెవ
 డున్ గనుపట్టడు. నిమ్నగాతటం
 బున తనసేన నిల్చుడెన
 బోవుచు నాగె. జటల్ ధరించి భూ
 తిని తనువెల్ల నింపి జల
 తీరమునం దొక యోగి సాశ్రుడై

“ జయ వీరభారతీ
 జయ విశ్వభారతీ
 జయ దివ్యవిజ్ఞాన
 విపులశోభావతీ !

జయజయ శ్రీవేణీకార్ద్రాతేజోవతీ
 జయజయ స్వప్రజానందదీప్తావతీ
 జయ నిఖిలభువనతలమణి వీరభారతీ
 జయ భావిభాగ్యగన్ధిణి విశ్వభారతీ

జయ వీరభారతీ

జయ విశ్వభారతీ

జయ దివ్యవిజాన

విప్రులశోభావతీ! "

ఇటు లాపాదశిరంబు నెత్తుదును వే

డత్త గభీరార్ద్రావి

స్ఫుటనాదంబున వేదనామధువు ను

ర్వుల్ దేల పొంగించి పా

డుట చాల్పించెను కన్దనాదంబుచి నో

టుంబుండు నీతిగించి 'ర

మ్మిటు పుత్రా' యన వచ్చి మొగ్గు పుణనా

ధీశాను దీవించియున్

“ తనయ ! ఈ చేయుపయన మెందాక ?- ఏమి -
 ఏమి - కాన్పూరువఱ కందు వేమి పనులు ”
 అని నటాచ్చట వింతగ వెను విదల్చి
 యడుగ నిశ్చంకుడై వీరుడనియె నిటుల

“ స్వామీ ! హూణుల కేను సాయపడు
 వ్యాపారిక, సిపాయిలు ట్యుత్
 తొమం బొందకముందె ధాన్యము పదా
 ర్థవ్రాతముగ గూర్చ నా
 కో నకానీశ్వర ! బాధ్యతల్ గలవు
 ఈ ఒంటింపు పంజాబునం
 దై మేలయ్యెను పుట్టినిల్లదియె ఆర్యా
 కాని కాన్పూరులో

ఆంగిలేయబలంబు లాహారమునకె
 వాచి మలమలమాడెడి వార్త తెలిసి
 వలయు సామగ్రి గూర్చ నా పనియె యగుట
 పయనమైతిని తడయ నొప్పుదు మహాత్ము ! ”

“ బూతుక మూలో వచించుటకు
 పుట్టిమునింగిన దేమి వత్స? యీ
 పాటికి నాల్గు మాత్రమే డి
 నమ్ములముం దట నుంటి నేను; ఏ
 కాటక ముండ దచ్చట, సు
 ఖమ్మగనుండె బలమ్మ లెల్ల, నీ
 మాట నిజమ్మ కాదను వి
 మర్శలు నాకవిగోల పొమ్మిక ”

అనెడి జడదారినుడి సందియమ్మగొలుప -
 ‘ కాడు తపసి నిజమ్మగా కాడిలేండు
 ఐనచో నీతనికి నేనలందు గలుగు
 కష్ట సుఖమాలపై నింత దృష్టి గోల ’

అని తలపోసి వీరుడు “ మ
 హాశయ ! కోపము కల్గకున్నచో
 మనవి యొకండు నేను ” నన
 “ నుందిది హక్కుము భీతి నీకు మో

తనయ” యనంగ యోగి. “గృహ
 దారలపై మమకార మేద నీ
 మునిజనవృత్తిలో దిగిన
 మూర్తమువో నిపు డెంత కాలమా

పుట్టిన దే పురంబు విన
 బుద్ధి యగుకొ మహనీయ !” యన్న
 నా ప్రియ జూచి తాపసుడు
 “ శిష్యుడ ! మానిగ మారుతెల్ల
 చేపట్టిన కార్యమందున న
 పారఫలంబును బొందగోరి,
 యీ దిట్టతనంబుతో ఫలము
 తేలిననాడు గృహస్థునే సుమా !

ఇట్లు లేనయి గడవలే దెన్న నాల్లు
 నాది విర్రలపుర” మని నట్టు సేయ
 రామపాలుని సంశయరాజి పెరిగి
 యెదుటి జడదారిలో పల్కెనిట్టు లతడు

“ ఈ రోజుల్ కడు తీవ్రమైనవి విరా
 గీ ! హూణ వైరుధ్యమం
 దే రాష్ట్రంబున నింతో యంతో విపరీ
 తేచ్ఛాప్రచారంబులే
 మేరల్ మీరి పెరుగుచున్న విక నీ
 మేకోలు శంకాస్పదం
 బై రాజ్యాంగవిరోధి యీతిడను నూ
 హల్ గల్లుటల్ చోద్యమే ”

ఎప్పు డిట్టి నుడుల్ చెవి కెక్కి నవుడె
 తిబిసి మనసు ముహుర్ముహుస్తప్త మగుట
 నలక్ష నిలబడి నిశితేక్షణముల బరపి
 వీరవరు మందలించి గంభీరుడగుచు

“ నాయెడ సందియమ్మగొను
 నర్థిలి జూడగ నీ వదేము ఆం
 గ్గేయుల గుప్త కోధకన -
 రేణ్యుడవం చనుమాన యుద్భవం

బై యెడ నూచుచున్న దిక
 నయ్యెడి దేమియొ కాకపోదు నే
 నీయెడ జెప్పగా దగిన
 దెద్దియొ దాని వచించి తీరెడక

'నెండిబంగరుటిండ్లు వీడి వచ్చిన నదీ
 శాంతలు విహరించు కనకభూమి
 ఘోరాటవిక లేటికూనకు పులివద్ద
 పాలు ద్రావించిన బ్రహ్మభూమి
 చెమగును మ్రుంచ మంచిక బావుటానెత్త
 తనువు లర్పించిన ధర్మభూమి
 తోడి దేశములు కన్దోయి విప్పని వేళ
 నర్తించి కలికిన నాకభూమి
 ఇది భరతభూమి నీ పుణ్య మెదియొ పండి
 భారతీయుడ వైతివి ఫల మదేమి
 జనని నర్పింతువో లేక జన్మభూమి
 కెదురుగా నిల్చి కత్తి నెత్తెదవో నేమ

ఒక జీవి సూతగా నొంది చూతని కథ
 కల్లి పేదగ నిల్చి నదియు గాక
 ఏ మతి కింపితి మ్మే పథమో దాని
 తీర్చి యాయగ లేని దేబ కాక
 మనచేయు నిత్యకర్మలకు దూరమ్ముగా
 నిలచి శీషణదృష్టిగలది కాక
 అణువాది బ్రహ్మపర్యంతము మనడగు
 తీతి చెప్పగ లేని ప్రేతి కాక
 షరమపావనసూత్రసంబద్ధమైన
 దార్యధర్మము నీరక్త మార్యదత్త
 మెట్టి బాంధవ్యమో చెప్పనేల తిరిగి
 తల్లి గర్భమ్ము గోయు పుత్రకు డెవంఁకొ

తోడబుట్టిన వారి మైత్రోభు లొలిచి
 పరులకాళ్లకు చెప్పు లప్పనము గాగ
 తొడిగి ముద్దాడి కండల గుడున బెట్టు
 వాగ్రిత నీ లల గలదొ నిల్వకుము పామ్ము. ”

తాళిబొమ్మలు కదలి గర్జనము జేసి
 కర్మభూమిక కంకణఘంటికలను
 దాల్చి రాగల వీరబోధనము సలిపి
 పుత్రధర్మంబు సూదుల బొడిచి చెప్పి,
 అరగె నా యోగి తెలియ దే యంకమునతో

ఒంటిగ నున్న వీరవరు
 డల్లము తెల్లడ మది డల్లు నా
 వంటి ఖలుండు లేడని వి
 భంజతుడై తపియించి గుర్తురా
 బంటుల జేరి స్వీయపరి
 వారముతో పయనించె గాని వె
 న్నెంటనె యోగి యున్నటుల
 వేయి తలంపుల స్రుక్కుచున్ చనెన్
 చని కాన్పూరున హేదోరన్ గలసి ప్ర
 స్తావింప నాతండు “వా!
 సెను క్యానిం గిది చూడుమో వినయరా
 శీ!” యంచు వే నొక్క లే

ఖను జూపింపగ కేల నంది
 వ్రతభంగం బొందు తేజస్విహృ
 ద్విసజం బట్లు తపించియుక్ పిరిసి ప
 త్రంబందు నీక్షింపుచుక్

— లే ఖ —

“ సగదాశా మన గామపాలునకు ని
 స్సందేహివై వెల్పు ‘ మె
 వ్యకు నేరం బొనరింతు రా ప్రజల వ్యా
 సారంబులందెల్ల తీ
 వరమా నేరుపు జూపి వర్తిల ’ గ —
 ఎవ్వారైన మీరెల్ల రే
 మరరా దిత్తజ్ఞి శేషా మాసా మనతో
 నాత్సర్యసంఘట్టుడై
 పోరు సలుపగ విఠలపురనివాసి
 నానసాహెబు కత్తిచే బూని వచ్చు
 నను వదంతులు వెల్లు రేగినవి కాన
 వెలివిఠేటలతో నుండవలెను సుమ్ము ”

అని పసిమించి విత్తలపు
 రాఖ్య గనంబడ విభ్రమంబు పై
 కొన దలచె “ ధునీతలిని
 గూడిన యోగి యతండ్ కాడే ‘నే
 మునియగు చొక్క కార్యమున
 పూర్ణఫలంబును బొందగోరి ’ యం
 దవియె సతండు కావలయు
 నాతిను నిక్కము నానసాహేబే ”

ఏ దిన మెట్టిగో యెవరి
 కే ఫల మిచ్చునో కాలనేత
 యో వాదము సేసినకా తన వి
 వాదము నెగ్గెడి తీర్పుసేయు కా
 రాదని లేదు నోరెరుగ
 రాని దచేతన మిద్ది చేతనం
 బీ దినుసన్న భేద మెద
 నించుక చింత యొనర్చు డక్కటా !

ఆ దివ్యసౌధ మే యసమాన శిల్పి చే
 తుల తీరుసొంది మెప్పులచు గనెనొ
 ఆ భవ్యహర్మ్య మే యధికు వాంఛావల్లి
 కనిపెంచుకొన్న బంగరుసుమమ్మొ
 ఆ పుణ్యభవనకళ్యాణ శీతచ్ఛాయ
 లం దెంత లోక మానంద మొందె
 ఆ సానననికేతనాంతఃపురీవాటి
 తనిపె నెన్నెన్ని సౌందర్యలతల
 ఆ యనర్ఘంపు సదన మే యఘ మొనర్చె
 కాన్పురమ్మన మనికియో కలుష మేమొ
 నానసాహెబు దగుట ఆనాడు దొసగొ
 గుండె లిచ్చెగదా ఫిరంగులకు మేడ !

అది యచేతనమయ్య నాత్మాభిమాన
 మింత నిలబెట్టుకో ధన మెంత యొసగె
 కనికరములేని పరుల కర్కశపు వ్రేలు
 తెన్నియెన్ని ! తనుచ్యుతి నేది దిక్క ?

మానిసి బాడ లేదనిన.

మందిర మప్పు దుదారమాళిభా

గాన ధరించి చూపినది

కాంచనమంజులగాత్రవల్లరిన్,

మానిని నొక్క కన్నియ న

మాయిక నాత్మజ నట్టు: లే

మౌను సరాత్మ లా గడియ

యందు గరగక కక్కసించుచో?

నిలువక ప్రేలు తోపులు వి

సేవినకుండిరొ సైనికుల్ వ్యధా

కులమతయై సమారి 'త్రుటి

కోపము నాపగలేరె ' యన్న వా

క్కుల; నొక కొంతసేపటికి

కూరత సిల్పి చమూనియంత ' హే '

కలికి సమీపముం జని ప్ర

కంపితుడయ్యె స్మరించి దేనినో

అపు డా బాలిక నోట తేనియల చా
 యన్ శుద్ధసహజంబు జా
 లు పడన్ భాషణసేసె ' కారుణిక ! ఏ
 రులో మీరు యీ మేడపై
 కృప కించిత్తు వహించి కానగలరా
 కీర్తితు మీ పుణ్య ' మ
 న్న ' పడంతీ ! భవనంపు రక్షణముపై
 నన్ వాంఛ నీ కే ' మనన్

“ భవన నిర్మూలనము బుధవర్య మీకు
 కాంక్షితం బెట్టు లాయె నా కారణము
 మీరె సెలవిండు మొద ” లని మారుపలుకు
 బాలికను గాంచి హేదొర పలికె నిటుల

“-రాజవిద్రోహియై కుట్ర రిగులు కొలుపు
 నాసనాహెబు భవనచిహ్నము జగాన
 లణుపు లేకుండ చదునుజేయంగవలయు -
 నెడి ప్రభుశాసనములు కారణము బాల ! ”

“ ఇదియా కారణధర్మ మార్గవర ! మీ
 కెవ్వారు విద్వేషియై
 కదలెత్త ఖడ్గము బూని యాత డగు శి
 త్కాపాత్రు డేమైన, నీ
 సదనం బార జడంబు; ద్రోహి కిడు శి
 త్కల్ దీనికా సౌమ్య ? నా
 కదయం బిచ్చిన దీ పవిత్రతల మే
 నూహించు స్వర్గ మ్మిదే.

ఈ యింట పసిపాపనై ఆమ్మమ్మపాల్
 జీకి నేర్చితి నేమొ చిలుతనగవు
 ఈ నేల పారాడి యింత యడుగిడ నేర్చి
 గిలుకుటందియల చిందులిడ లేచె
 ఈ గూటిసిడ నాకెప్పు లేలు పనల్లు
 తనువోడి బ్రతుకు సత్కివుల గొప్పి
 ఈ గవాక్షములు నా కెన్ని బొమ్మలు చూపి
 చదివించె గగనపుస్తకపు పుటల

ఇచట ప్రతిరేణువును పాణిమిచ్చి నన్ను
 పెంచి పెద్దగ జేసిన వీరమాత
 కృప వహించవో ఆత్మ వెల్లించుకొనవో
 నా యొడలు కాల్చి నిలుపు మన్నా! గృహమ్ము”

“ బాలా! చేయగరాని పాతకము నా
 పాల్ జిక్కె నేమందు. బా
 ధాలీనమ్ము ను నొప్పుదంతరము సం
 తాపించు సంతాప మం
 తే లేకున్నది విశ్వసింపుము : మదీ.
 యేష్టంబు రాజాజ్ఞకు
 కేలుందోయిని మోడ్చి పోవలయు సం
 గీకార మున్నట్లులే ”

“ ఈ సకలమ్ము సైన్యమున
 కి వధినేత వెరుంగుదుక్ యశో
 భాసుర ! పేరు హేదోర- అ
 బద్ధమె ? నీ ప్రియపుత్రి ‘మేరి’ నా

వాసము నాడు నన్ను గని
 ' బాలిక ! నీ వొక చిన్నమేరి, వా
 యాసము తీటు నిన్ను గని
 నంత ' నటించువు గుర్తు దప్పెనే

ఇది యొక లేఖ మేరి లిఖి
 గుంచిన, దిప్పటి కప్పడే చనెన్
 పదపడి గోండ్లు మూ; డవుడు
 పల్కెను ' చెల్లెల ! తండ్రిగారికి
 ముద మొదలించు దీని నిడి
 పున్నెము బొందు ' నాటించు - నిట్టి యా
 పదపము దీయగావలసి
 వచ్చెను ప్రాణసభిస్సృజిన్యతిక్ "

అని యా బాల నచించు వైఖరి క్రమ
 వ్యాఘాతమై వాని నె
 మృతముగా గాయము జేసి, పోయిన సుతా
 మంజూషలో నిండి వె

ల్లిన మాణిక్యవిలాసముల్ స్ఫుటికి గీ
లించెన్; త్రుటుల్ సాగిపో
యిన లక్ష్మింప డతండు; కొంత తడవ
య్యెన్ బల్కె నీ రీతిగన్

“ నానాసాహెబు కేకపుత్రికపు మై
నా ! నీవు మా మేరియున్
ఏ నేస్తంబున నాగి పాడితిరా హ
యిన్ గూర్చు నా రోజు లా
రా నా జన్మకు చూడబోను: కనులా
రన్ దాని చేవ్రాసో
నైనన్ ముచ్చట చూచి కానుకలు గా
నర్పింతునే గాప్సముల్ ”

అని కే తెత్తిన పాని కందునటు లా
హర్షాగ్రమం దుండి లే
ఖను చేజారిచి వైచె నామె: అతిశ
క్మంఠన్ విడన్ దీసి యా

గని కన్నీటిని గోట మీటి చనువం
గా పోని నుండేనే మే
మని తీర్చుంగల డెన్ను లొగగల డం
త్యాకాంక్షయే పుష్పిత్ !

— మేరి పేర్ —

“ నా చెలియ నా పాగిణము నా సమస్త
జీవనమ్ముగ నుంచిన చిన్న మేరి
కాపడ తటస్థమై యెట్లు లరయి దేని
కావు మో తండ్రి నుది నాకు కడమ కోర్కె ”

ఉన్న యొక బిడ్డ పాగిణమ్ము లోడి చనుచు
లేతనోరార కోరిన లిప్ప యొకట
చండమర్వారఘోర శాసనము లిడిన
కార్యభారమ్ము గుండెలో కలచు నొకట

పొత్తు కుదరని ఈ రెండు పోకడలను
దేని విషనామతో మరి దేని బొందు
లో విధిపగలేక నానావిత్క
సంకులాత్ముడు నలిగి బాష్పములు విడుచు

జనర 'తాట్రాము' అప్పు డచ్చటికి గాగ
 'హే' నమస్తమ వచ్చింది విధిగ బలికె
 "ఏది యెటులైన నానసాహెబు గృహమ్ము
 భగ్నమై పోనియట్లు కాపాడవలయు "

" కానే కాదిది సోదరా ! బహుళగుః
 ఖస్యగి యీ కార్య, మా
 నానసాహెబుపై ప్రభుత్వము ప్రచం
 డక్రొధమున్ బూని లేదో-
 నీ విద్ది యెరుంగవో - ప్రబలవి
 ద్రోహుల్ సుహూ వీర లా
 నానా పక్షము వారలే - యనెడి నిం
 దన్ మోపి శిక్షింపదే !

ఆతడే కాదు ' ఆతని యస్వయమ్ము
 సర్వ మీనాడు గాజశాసనము లోని
 కోపవిలయాన్ని శిఖలలో గూలవలెను:
 మనకు పునరాజ్ఞ లేనిదే మాన్యగలమె ? "

“ బొను చెలికాడ ! పునరాజ్ఞ నుదవలెను
 దానికొర కిప్పుడే వేగ తంతివార్త
 ప్రభువు క్యానింగునకు బంపవలయు, నాత
 డంపు వార్తను గన కుద్యమింపరాదు. ”

“ ఓయి ! నీ మతి కెయ్యది యోగ్యమనును
 తోచునో నీవు పొ మ్మట్టి తోవవెంట
 నేను మాత్రము పోయి మైనాను పట్టి
 యూడ్చుకొనిరాక మాన నీవేమి యన్న. ”

“ కట్టా ! నే విసజ్జాల నింతటి పనిన్
 కారుణ్యమున్ వీడి నే
 నెట్టల్ జేయగ నోర్తు, బిడ్డ నటు నా
 యిందుస్ఫురద్బింబమున్
 పట్టి యంచు కవుంగిలించితిని. ఆ
 బంధమ్ము ప్రేమాత్మకిం,
 బెట్టల్ ద్రెంతును ? తంతి నంపెదను; నీ
 యిష్టమ్ము ఈ లోపలన్ — ”

అని బహులు పల్కి బోట్రాము నాత్మనిశ్చ
యమును మైనాకు వినిపించి యచట బాసి
తంతి సంపగ సే జనె నింతలోన
నిచట బోట్రాము తనపట్టు నింత విడక

కాలవ్యాళముపోల్కి బుస్సుమనుచున్
కాల్ చువ్వి ఋక్షంబులుల్
తోలెన్ బంటుల మేడలోపలకు; భ
ల్లూకంబు లట్లా భటుల్
గాలింపన్ గృహ మెల్ల నాల్గు దెసలన్
గన్పింప దా బాల. 'బౌరా !
లే, దెచ్చట కేగ చిత్ర' మని వా
రాశ్చర్యమూఢాత్ములై

వెతకిన మూలనే మరల
వే యొక నూ ర్వైతకంగ బోదు, 'లే
వితమున నైన జాడ కను
పింపదు: ఒక్కడికొక్కనిన్ గడుక

వెలిగొని పుచ్చసేయును- 'ల
 భించెనె బాల?' యటంచు- నాత- 'డే
 గతి లభియించురా' యనుచు
 కన్యకునై వెదకు పడే పడే.

కంటబడిన భటాల్లిపై కన్ను లెఱ్ఱ
 జేసి కోపించి గర్జించి ఛీ యటంచు
 జనర తాత్రాము పిచ్చి యెత్తిన విధాన
 సంచరిలు: నింక కలదొక్కజాము పగలు

ప్రభువు క్యానింగు హేదొర వార్త జూచి
 తిరిగి పంపిన తంతి అందినది యప్పుడు,
 పత్ర మిర్దురు సేనాధిపతులు గలిసి
 సంభ్రమము తోడ విడదీసి చదివి రిటుల

— క్యానింగు పంపిన తంతి —

“ అచట నింగ్లాండులో మంత్రు లంద రొక్క
 కూటమిగ తీర్పుజేసిన మాట విరుము
 తిరుగు లే దందు పాలించి తీరవలెను
 ఘోర మందొవ్వు త్తమియింప గోరువాడ.

— పంక్తుల మాట —

‘ అవనికా ఎచ్చటనేని వాని స్మృతిచి
హ్నం బుండగా రాదు త
ద్భవు తెవ్వారును బ్రాణవాయువుల ని
ర్బుకా రాదు నానాది యం
చవనికా చేతనమే నచేతనమె యై
సన్ బేరులేకుండ మా
య వలెన్ ఎట్టి పదార్థమైన, నివి మా
యాజ్ఞల్ అనిర్వార్యముల్.”

చటుల విలయోర్ధ్వసంకుల సంగరాభి
నుఱుకటకు ముందు తా నేగ నుత్సహించు
నాడు హే, నేడు మహారాష్ట్రబాల నొక్క
దాని బంధింప సందేహ మూను నార!

వినుచునె కంపమొంది దుర
పిల్లుచు లోననె దుఃఖ మాపునో
జనియు నశక్తుడై గృహము
చల్లగ వీడి యొకింత దూరమం

దాన పరిదేవనాచలిత
 దుర్బలచిత్తుడు కూరుచుండే హే
 కన నికముందు కాగలుగు
 కార్యము లెట్టివో యన్న చింతతోన్

సేనాపతి ఔట్రాముడు
 నానాభవనమ్ము నపుడు నాలుగు దెసలన్
 పూనికమై భువి గూల్పగ
 సేనను బురికొల్పె వంత చింతయు లేకన్

మైనాపుత్రి కుపాస్యయై నెలయు హ
 ర్యశ్రీకి దీర్ఘాయుషం
 బానాడే పరిపూర్ణమై కనిపఖ
 ఙ్గాఘాతజాతవ్యధన్
 శ్రీ నిర్వేదము నొందెనా వినగ వో
 చెన్ శీర్ణభాగమ్ము లే
 న్నో నేలం బడువేళ: ఆర్తరుతు లె
 న్నో మృత్యుభీత్యంకముల్ !

ముక్కలు ముక్కలై పడిన
 ముద్దుల మేడ పొడల్ హరించి పో
 రక్కసిబంటు లప్పు డన
 లమ్ము రగిల్చి జ్వలచ్ఛిఖాళిలో
 చక్కని సౌధఖండికల
 చావక నిల్చిన శిల్పచాతురిక
 దృక్కుల లాగువాని బడ
 దోసిరి వ్రేల్చిరి భస్మమానటుల్

ఆవల నున్న హేదార భ
 యభ్రమ లెల్ల సతిక్రమించి యూ
 హవృతుడై చరించు భయ
 దాటవులందో లయాగ్నియందో దు
 ర్దావయుతాగ్నిభీకరత
 రంగములందలి సందులందో యే
 తోవనొ కాని నేత్రములు
 తొల్లక చూచె కఠోరదృశ్యమున్

చూచి కడ కాత యొల్కు నశ్రువులతోడ
 “అబ్బ! నే నేల కంటి నీ యసురకృత్య
 మిది మరువజాల పాణిమ్ము లేగుదాక ”
 నని తనకు తాను భాషించుకొనుచు జనియె.

*

నాడు ఖోడశకళల పూర్ణముగ వెల్లు
పండు చందూరు నాటంకపరుప నొక్క
మబ్బుతునకై న లేని నిర్మలవియత్తు
నిద్రితజగత్తు తఘకవెన్నెల నలందె

ఆ నడికిరేయి తెలివెల్లు లీను వలిప
మొందు ధరియించి ముద్దు నెమ్మొగములోన
వగపుచీకట్లు తాండవింపగ నలంగు
పదియునారేండ్ల మహారాష్ట్ర బాల యొకతె

మంటలకు మూడుమసలి యెండొంటి సంటు
 కొనియు పొగచూరి నల్లనై కూలియున్న
 శిథిలశవనంపు కుడ్యవశిష్ట శిలల
 నడుమగల బూడిదో రోదనమ్ము సేయు

బంటు తాత్రాము-నాయకత్వమున మెలగు
 వారు విడిసిన చో తెంతొ దూరమందు
 లే దటకు, గాన బాలికా రోదనమ్ము
 వారి మేల్కొల్పి యబ్బుర పడగజేసె

“ ఈ యుగరాతిరి నెవ్వరో
 ‘ఓ’ యని యేడ్చెదరు, కంఠ మువిధది సుమ్మా
 పోయి కనకవలె నెవరో
 యాయమ” యని కొంద టేగి రందలి బంటుల్
 కలువ కండము దిద్దు కన్న కన్నులతోన
 దాగున్న దే చిమ్మిరేగు కడలి
 నిండు వెన్నలతేని నిరసించు ముద్దు మో
 మున మ్రోగునే యేడు పనెడి మొయిలు

తళుకు బంగారు కింత కళ లేదె యనిపించు
 చిరుమేని వాడ్యేనే చెనటి వనట
 పుడమి సొమ్ముగ పేరు బడిన నవ్వుల మొగ్గ
 కబ్బబ్బ తగిలెనే దెబ్బ యెంతో
 అంత చక్కని తల్లి కా యింత చిరుత
 యీడు లోపలనే భరియింపరాని
 దుఃఖభారమ్ము నా యను తోడులేని
 దిక్కుమాలినతన మక్కటక్కటకట!

ఒక గుప్పె డచటి బూది కరమ్ముతో దీసి
 యెడ కొత్తుకొను జనయిత్రి యనుచు
 ఒక పట్టె డచటి బూది కరమ్ముతో నీసి
 తొరుద్దకొనును నా తల్లి యనుచు
 అట నింత బూది దోయిట బట్టి కన్నీట
 దడుపుచు నా స్వర్గతలమ యనును
 తల నేలపై బూది దగుల నట్టిటు దొర్ల
 వైచి పోయితె కాణయాచి యనును

పసిడి యొడలెల్ల బూదిలో బడిన బాష్ప
వర్షముననైన యడుసున బడుచు పొరలు
చుక మలీమన మైనంత సొంపుచెడిన
పిచ్చివేషమ్ములో నవ్వు వెరితల్లి

బంటు లా తల్లి నెన్నెన్నో ప్రశ్న లడిగి
బకులు లేకుంట నొట్రాము పాలి కరిగి
తెలియ జేయగ నాత డా దెసకు వచ్చి
చూచి యిది నానసాహెబు సుతయె యనుచు
నిర్ణయ మొనర్చి పట్టి బంధింప బోవ-

“ అన్నా! మ్రొక్కెద - తాళు - మీ యనద నా
యాసింప బో కిప్పుడే—

అన్నన్నా! నను గన్న దేవళము - నా
యానందనైకుంఠమే
సున్నై పోయిన, దింక నా బ్రతుకుటే
శూన్యమ్ము: మున్నీరుగా
కన్నీ రొల్కగ నేడ్చి వచ్చెద - త్వరగా
గావింప కో వుణ్ణుడా!”

అని బ్రతిమాలు దీనహృద
 యన్ నిరసించి కఠోరచిత్తు డా
 ఖణమ తగిల్చె లేజపురు
 కన్నను కోమలమైన కేలుదో
 యిని కఠినంపు సంకెళు - లి
 కెంతటి జాగును సేయ కప్పడే
 కొని చనె కోటలోపలకు
 క్రూరుడు కన్నయ నేమి సేయనో

ఆ కోటలో బంటు లా కట్టె నీ కట్టె
 నొక్కచో ప్రోగువేయును ర దేల
 ఆ ప్రోగుచుట్టు తా మాశ్చర్యజను తాచు
 మూగిరి జను లంత మూక యేల
 ఆ మూక మూక క న్నార్చకుండన చూతు
 రా కట్టియల పేర్పు నట్టులేల
 ఆ పేర్పునకు బంటు లగ్గని దగిలించి
 అంత మంటును రగిలింతురేల

అట్టి మంటకు నాలుక లన్ని యెల
 ఆకొనిన యట్టు లా మంట లార్చు నేల
 అమ్మ అమ్మా యటన్న దా యబల యెవరు
 అగ్నికండాన వైచి రా యబల నయ్యె!

బౌరా భారతభాగ్యలక్ష్మీవగు మై
 నా! నీకు తోబుట్టుగుల్
 లేరా? నిన్ను దహించు గుండె లవి తా
 లే? యీ విశాలంపు హిం
 దూ రాజ్యంబున నీ యమాయికపు ని
 ర్దోషంపు లేబ్రాయపుల్
 స్త్రీ రాశ్యమ్మును కక్షసేయ నొకడు
 సిద్ధమ్ము కాలేదటే?

ముప్పదికోట్ల సోదరులు
 మూలుగుచుండియు చెల్లి! నీకు ఈ
 తిప్పలు తెచ్చిపెట్టిన వి
 థిన్ మొదలంటగ నూడదీయలే

దప్పటికే యనాధ, లటు
 లైనను నీ యపరంజిదేహ మా
 గప్పున మండు మంటల క
 కారణ మాహుతి యకాట కోర్చిరే

భారతరక్తబిందువు ప
 పంచమునం దెవ డొందియున్న నా
 వీరకుమారకుండు మృతి
 భీతికి లోగడు, పందయై జలం
 బూరెడి కన్నులక గనడు
 ఊరక రాయివలెక: జ్వలత్ క్రుధా
 పారుషముల్ జెలంగ నని
 బడ్డ పడంతుక లెంద టీ స్థలిక !

ఒక్కొక్క డొక్క సింగముగ
 నొప్పగలా డగుగాని దుర్విధి
 జిక్కెను; వీరవహ్ని మతి
 చెడ్డ ఒడల్లను దాగి మ్రగ్గు చే

దిక్కును లేక యెడ్డు; బ్రక్క
 తిక్రమ మెన్నడు చేతి కందు- నా
 చక్కని వేళ భారతని
 జప్రభ లేరు రుచింతురో తుదికా

తల్లీ ! నీ హృదయమ్ము భుగ్గురను దీ
 ప్తజ్వాలలం దెల్లు ఘో
 పిల్లెం బో — అది యూహసేయుటకు ని
 ర్జీవుండనై సిగ్గు పా
 పిల్లకా కన్నులు మూతు; కన్నడును దే
 వీ ! ఘోరదృశ్యమ్ము : మే
 నెల్లకా రుల్లను; గుండె రాపడును : ని
 న్నిక్షీంచి ర డైట్టులో !

నీపయి పంచపాణములు
 నిల్పి పవిత్రపు ప్రేమ దుగ్ధముల్
 ద్రాపుచు తల్లిలేని కొఱతల్
 సమయించిన నీదుతండ్రి తా

నే పరభూములందు చరి
 యించునొ కాని యిదే ప్రవృత్తి నే
 ఆ పురుషుండు విన్న ' తన
 యా ! ' యను నాటుపు తోనె మ్రందడే !

పాపులు త్రోయ నెత్తుకొని
 పావకు డాపెను కుక్షిలోనికి
 జేపడ దీసి ' తల్లిరా ! వి
 శృంఖల మీ తల, మింక నీవు - ఏ
 పాపుల పీడలేక - సుఖ
 భావినివై నిదురింపు ' మన్నటుల్
 దోపగ భాగ్యలక్ష్మి కను
 దోయిని మూసె గృహను కీలలన్

ఎత్తిన వేయి చేతుల నొ
 కే పరి పావకు డప్పలించి తా
 నొత్తుకొనన్ గుమారిని ని
 జోదరమం : దొక రెప్పపాటులో

మెత్తని లేత మైమిసిమి
 మిన్నులు మాసెను, లీనమొందె నా
 మృత్తున ముద్దుబిడ్డ; యిక
 మృగ్యము చిక్కిన ధూళి నేదియో -

వెనుకటి యుగాన దేవకీవనిత చేతి
 బిడ్డ నాబిడయన్న పైవిసరినపుడు
 వింత యాకృతితో నది విశ్వమందు
 నిలచి పలికిన పలుకు ధ్వనించె ననగ

ఆ పసియాత్మ పైకెగసి
 యాకస మంతట నావరించె నే
 రూపము లేకయే : కనగ
 రోదసిలో నొక క్రొత్త చాయ లే
 వో పయికొన్న యట్టులు - ప్ర
 బుద్ధము భారత మానె. యన్నటుల్ -
 ఈ పతనమ్ము నిట్లే భరి
 యింతురె, లెం డికనైన, యన్నటుల్ -

అంజలించిన దోసిళ్ల సశ్రువారి
 తర్పణము లోడ్చి గగురెత్తు తనువులందు
 క్రొత్త సం దేశమును నింపికొనియు జనులు
 మూగియుండిరి కర్తవ్యమూఢులగుచు

హేదొరకు వచ్చె నప్పు డదేవో తంతి
 తీసి చూడగ క్యానిండు వ్రాసినదియె
 మంత్రిమండలి 'మైనాకుమారి నేమి
 యనవల' దటంచు తుమియించి నట్టి వార్త

ఇది యొకగంట ముందు లభి
 యించిన, నింతటి ఘోరహత్య కా
 మ్యునులత మాడిపోక చివు
 రించిన నవ్వుల లేత మొగ్గులక
 సదమదమా నెడందల కొ
 సంగి విషాదపు కాలకూటముల్
 బొదలగ నీక చల్లని ప్ర
 మోదసుధల్ గురిపించి యుండునే!

అవసరము తీటి యసువులే యాతీనపుడు
అమృతవర్షమ్ము గురిసిన యట్టి ప్రేమ
జూపినది మంత్రమండలి శుష్కమయ్యె
యశము దక్కదు మాసిపోననియె మచ్చ

ఉత్తరమ్

నానాఆత్మజ నా సుమాలసను
మైనాపుత్రి నా మంటలం
దానా డట్టులు నిండుప్రాణముల ద్రో
యఁ గుండెలా ఆంగ్లనే
నానుల్ వేపురక్తైన నాడచట తాం
త్యాటోపియే యున్నచో—
లేసేలే డత డేడ కేగనా కుమా
రీ భావ భ స్వంతుడే !

బాలిక భస్మమైన విష
 పన్నగసన్నిభసాంధ్యవేళ చిం
 తాలురితుండు కోటగడి
 చాటి క్రమమ్ముగ రామపాలు డా
 త్కాలయమందు జేరి త్రుటి
 యైన చనంగనులేడు:- చూడ నే
 వ్రాల్చిన లేని లేఖ నొక
 పాంధు జొసంగి చనంగ దానిలో

— లేఖ —

“ ప్రియ రామపాలసింహునకు -

అవసరములైన కొన్ని కార్యముల
 గుఱించి ♦ ఢిల్లీనుండి వచ్చితినిదే—
 డిల్లీపడక ♦ నేటిరేయికి నడిజాము
 చాటుతఱికి ♦ రమ్మొకడ వీవె
 భగ్గుసాధమ్ము కడకు

శుభకాంక్షి సన్యాసి -

”

అనిపరియించి 'ఎవ్వడిత'

డంచు గడుంగడు చింతసేయ, 'ధి

ల్లని విడి వచ్చె - సంశయము

లే దిత డౌను తాంతియా'

యను - 'సిది శత్రువుల్ సలుపు

సట్టి వినూతనతంత్రమో కదా'

యను - 'నెట్టులైన నే నచట

నాతని జూచుట పాడి యకా' ననుక

ఇక సందేహము లేక పో దలపుతో

నే సిద్ధమై మధ్యరా

త్రికి భగ్నాలయ మున్న చోటునకు జే

రెన్ రామపాలుండు - - ఎం

తకు లే దెవ్వరి జాడయేని, విను గె

త్తన్ బోవ నుంకించు వా

డు కన్ నాలుగు దిక్కులొక్కపరి చు

ట్టున్ - అంత నొక్కుమృడిన్

కూలిన కుడ్యశేషముల
 కుఱి నడంగిన రాజసౌధపు
 వాలక మెట్టు లాంగులకు
 భ్రాంతిడమై తనరారెనో తదీ
 యాలఘు శిల్ప మాత్మగత
 మయ్యె; జనించెను భక్తిభావ; మా
 ప్రీలిన మేడరా శ్లతని
 వేలుపు లైనటు లెంతో నమ్ముడై

ఆస్థలము చుట్టు తిరుగుచు “నక్కటకట !
 కాలగతిలోన నింత వక్రత తటస్థ
 మగునె కనులార చూచుచుండగనె!” యనుచు
 నొకదెసకు జూచి యనుమాన మొందె నేమొ

ఆ విహలంపు చంద్రికల
 నచ్చపువెల్లున దూరమందు నే
 వేవియొ చిహ్నముల్ మనుజు
 డే యను నట్టివి తోచినంత, .తా

నా వఱకే కరమ్మున త
 యారుగ నుంచిన పిస్త లెత్తెడుక-
 వే విడువంగబోవు గతి
 వ్రేళ్ళుల బూన్చి నిరీక్ష సేసెడుక

జటలు ధరియించి యొడల భస్మము నలంది
 తనచెనకె వచ్చు కాషాయధరుని జూచి
 'మిత్రులో శత్రులో ముందు మీర లెవరో
 నుడువవలె' నన్న; యోగి 'మిత్రుడనె' యనియె

ఆ వర్ణత్రయమందు పెన్వెనలె మ్రో
 యక 'తాంతియాటోపియే
 యీవేషమ్ము ధరించి వచ్చె' నని యూ
 హించెక - యధార్థ మృదే, -
 ఆవేశించిన భక్తి నప్పుడు 'మహా
 త్మా! నన్ను మన్నింపుమా:
 మీ వృత్తాంత మెరుంగ లేక యిటులక
 మేకొంటి నార్యా' యనుక

తిరుగు జబాబు లే దత డ
 దేపని జూచును మొండిగోడలక —
 తెరచిన నోరు, విచ్చిన క
 నుంగవ, యెత్తిన కంటిబొమ్మలుక,
 దొరలని శ్వాస - యిట్టులు వి
 నూతనలోకము జూచురీతి నె
 బృటికపు తీటులక గనును
 పిచ్చిగ పిచ్చిగ తాంతియా కటా !

అతని యెడండలో గలుగు
 నట్టి గతస్మృతులుక భవిష్యదర్శ-
 తుములభావనల్ వెలికి
 రావని గాని, తుపానువేళ రే
 గు తరగ లంబుధిక్వలె ప్ర
 కోపితు జేయును లోన లోన, —
 'ఈ గతి విధి వ్రాసె చూడు'
 మనగా పడియేడ్చెడు మూక కుద్యముల్;

అంతర మెల్ల నొక్కపరి
 యాహుతి గాబడినట్లు, అంపెతో
 సుంతలుగాగ కోయబడు
 చున్నయట్లు, భరియింపరాని ప్రా
 ణాంతకమైన వ్యాధికి ల
 యమ్మయి పోవుచు నున్నయట్లు,-
 'శుద్ధాంతము తెన్ని మాపతె నహా'
 యని తాంతియ చూచి చూచియున్

“ తెలుపుము రామపాలుడ! గ
 తించిరొ యిట్టులె నానసాహెబున్
 లలితశిరీషకోమలవి
 లాసిని యాలని ముద్దుబిడ్డయ్యన్
 విలులితదేహులై - తెలుప
 వేమి - అయో - లయముందిరా సఖా?
 ఇలపయి వారిలోన నొక
 రేనియు దక్కిరటంచు చెల్పవో”

అని యడుగువాని కాల డేమనగవలెనొ
 'త్రోయబడె నగ్నిలోన మైరా' యటంచు
 నెలుల వినిపింపవలెనొ సంకటముపడును;
 తెలిసె ననుకొన్న దుర్వార్త తెలియలేదు.

పలుకకుండిన యా రామపాలుతోడ
 తాంతియా యనె మిగుల నాత్రము చెలంగ
 “ ఏమి - చెప్పవు - ఆంగ్లేయు లింతవరకు
 తెగడి మైరాను పట్టి బంధించరు కద ? ”

అప్పు డా రామపాలు “ డాయమ పవిత్ర
 దేహవిద్యుచ్ఛిఖా. దాకు ధీవిశాలు
 డెవ్వడును లేడు లే ” డను చేమొ ఆత్మ
 పరమునక జెప్పె; తాంతియా యెరుగ నుద్ది

“ మఱి యెచట నుండు మైరాకుమారి యిప్పు ”
 డనియె వేవేగ జూచు పేరాసతోడ :
 “ అకట ! వచియింపజాల నాయమ విషాద
 , భయదవృత్తాంత ” మని రామపాలు డనియె.

తోలుత మొలిచిన ధైర్యంపుములక యిపుడు
 నూడి మసిగాగ నిలువని మనసుతోడ
 పడిగె “ ఏమి - ఆ రాజకన్యక జగత్తు
 విడిచియే పోయెనా ” యని వడిగ వడిగ

“ పోయిన దా సుమ మృసుర
 భూముల వీడి నిలింప వుణ్యపూ
 జాయతనమ్ములో జరుగు
 సర్పనలందు నిరంతరసారథ
 శ్రాయమధూత్కరమ్ములు వె
 సక విరజిమ్ముచు నిర్జరాళికి
 ధ్యేయపదార్థ మాట ” కని
 తెల్పక తెల్పెను రామపాలుడు.

గగనవనీవిహారి విరు
 గంబడి నవ్వచు చందురుండు సాం
 పెగయగ చాతకాంగనల
 కిచ్చు సుధాసవళీకరంబు, లిం

పుగ వలపించు, బ్రేమరస
 పూర్ణకరమ్ముల బుజ్జగించు, లీ
 లగ గమియించు కాలము న
 లంతలులేని మహాసుఖమ్ముగా.

అదియేవేళకు తాంతియా హృదయమం
 దారా ర! రక్తస్రవణం
 భిదురాఘాతపరంపరల్ లయకళా
 భీభత్స భిన్నార్భటుల్ -
 ఎదియో చీకటికోణమై ప్రకృతి, అం
 దేమున్నదో తాంతియా
 హృదయం బింత యెరుంగలేని జడవృ
 త్తిన్ బుచ్చె నెన్నో త్రుటుల్

తాంతియాటోపి తనదు తత్కాలదశను
 తిరిగి గురితించి విషయము నెరుగ నడిగ
 “ఎవ్వ డా దుష్టపథవర్తి యిట్టి గతికి
 తెచ్చె నోర్వక రాజమందిరము దీని”

“ ఆంగ్లమంత్రు లొసంగిన యాజ్ఞవలన
జనర తాట్రాము సేనతో సాగి వచ్చి
మరఫిరంగుల బ్రేల్చి యీ మహితసాధ
రాజమును గూల్చి మదిని నిర్దయ వహించి ”

అపు డనియె తాంతియా వింతయక్తరమున
“ ఆ విషపువేళ రాజసాధాంతమందె
వేరువిధిలేక మైగాకుమారి చిక్కు
బడియెనా యేమి ఓ రామపాల సింహ ”

“ వినయవతి శోకమున నెంతో వేడుకొనియె
గాని వినలేదు నరపశువైన యతడు
మంత్రులవచస్సునే గొల్చి మంట గలిపె
నానసాహెబు స్వర్గ సుందర జగత్తు ”

“ అట్టియెడ నా శతఘ్నికా వ్యగ్రవహ్ని
శిఖలకాహుతి యయ్యనే చివురుకన్నె ! ”
అని ప్రకంపిత గాత్ర విహ్వలుడు పృచ్ఛ
సేయ రామపాలుడు వచించెను గత్తారి.

“ సౌధము భగ్నమయ్యెడి వి
 పాదపు వేళ కుమారి యేడకో
 బోధము కాని మార్గమున
 బోయిన - దెవ్వ రెరుంగ ; రే మనో
 వ్యాధి కలంచెనో అచట -
 నామె యొకానొక మధ్యరాత్రి ను
 ర్వీధరధీరయై ధరణి
 ప్రీలిన గోడల ధూళి చెంగటన్

చేరి “ నా స్వర్గధామమా! నారమాధి
 వాసమా! నా వికుంఠదివ్యాలయంబ!
 విలయ మొందితివే నన్ను వీడి ” యనుచు
 గోడుగోడున నేడ్చెను గుండె లవియ

అటకు చేరువలోనున్న యాంగ్ల సేన
 వినియె నాయేడ్చు: బొట్రాము పిదప వచ్చె:
 ‘లభ్యమయ్యె నికన్ వీడరా’ దటంచు
 పట్టుకొనెను కుమారి నర్భకను ఖలుడు ”

‘ అక్కటా! ’ - హా విధీ! ’ యను చరుణమై స
 మస్త దేహమ్ము రుధిరాన మఱిగినట్టు
 లగుచు తాంతియ తన పాణియుగమునన్ గ
 పోలతలముల గన్నుల మూసికొనియె

కొండొకసే పత డట్టులె
 యుండెను, మొగమెత్తి పిదప “ నో చెలుడ విపత్
 కుండము దాటెను తొలి: యీ
 దండకు తను గానె రా గతంబెది మరలన్ ”

“ అన్న! ఆదేవి యాత్మసమర్పణమ్ము
 జేయ దల పోసి యేమొ వచ్చినది మరలి
 మాతృతలము నిలింపఢామమ్ము దగ్గ
 మైన నాకేల జీవిత మనియె యేమొ ”

అని రామపాల సింహం
 డన విని భయభక్తి నమితుడై యొడలు గగు
 ర్చిన వణకెడి కంఠముతో
 ననె “ నాట్రా మెట్టి శిక్ష నాయమ కిచ్చెన్ ”

“ అది వచింపగ నాజిహ్వా కలవి గాదు
 ప్రళయకాలాగ్నిరుద్రనర్తనమె నాడు
 బ్రతికి యుండియు జీవచ్ఛవమై జగతి
 ఎద పగుల దేల దృశ్య మూహించు వేళ ”

వేల సలిక్రమించెడు గ
 భీరసముద్రజలమ్మటుల్ క్రుధా
 తొలిత ముష్ణరక్తము ప్ర
 కంపితమై తనువొక్క వల్మిక
 వ్యాళముపోల్కి పొంగ, కర
 వాల మొటన్ విడ లాగి, కన్దవన్
 రాలగ నిప్పుకల్, పెదవి
 నాకుచు శౌర్యపయోధి తాంతియా -

అనియె సహియింపరాని రయమ్మతోడ
 “ ఆ హృదయహీను డే శిక్ష నామె కిచ్చె ?
 ఎడ మొనర్పక వచియింపు మిక మదీయ
 చండఖడ్గమ్ము లయకాలసర్ప మోయి ! ”

“ ఆ లతకూనను దుష్టుడు
 జాలి యనున దింత లేక జ్వలదగ్నిశిఖా
 జాలమునన్ బడవైచెను
 కాలి మ్రందె నిండుప్రాణి కర్మశము సఖా ”

‘ హా - మైనా - ’ యనె తాంతియా...లతని ప్రాణాంకూర మెందేగెనో

ఆ మూర్త మ్మునయందు, - రూపతీన వా
 యాక్రోశమం దెన్ని యూ
 హా మాధ్వీక పయోధులొ, - మధురభా
 వానందసాధమ్ము లె
 న్నో, - మునొక్కన్నవి యెన్నియో వ్యధలు, - బా
 ప్పొల్లోలకల్లోలుడై

“ ధర్మదేవత పుట్టిల్లు : కర్మభూమి :
 శాంతి, సత్య, మహిమ, సంచరిలు వీధి :
 హైందవత్తోణి ! ఇట నింత యాసురోద్ధ
 తోగ్రచండనాట్యమ్ము మీ రోర్చినారె ? ”

సిగ్గు దహియింప గన్నీరు చిందిపాట
 వ్రేలవైచి తలన్ రామపాలు డనియె -
 “ ఆ పసిడికొండ దక్కుటకై పథమ్ము
 లెన్ని త్రొక్కియు విఫలతయే లభించె:

కాని యనంతరమ్మున న
 కాంక్షితమై లభియించె తంతి ‘ మై
 నాను క్షమించినార, మిక
 నాతి చెఱన్ విడిపిపు ’ డిద్ది మా
 యానతి ’ యం చమాత్యవరు
 లంపిన వార్త విలాసించుండి - ఆ
 లో నొక గంటముందె యిహ
 లోకము వీడె గుమారిప్రాణముల్ ”

” ఏ సురలు తండ్రికొమరిత లెసగు వేళ
 గ్రాలె నమరావతిగ కాన్పురమ్ము ; వారు -
 నానసాహెబు మరియు మైనాకుమారి -
 లేరు: నాసాలి కిది యింక ప్రేతభూమి

అరిపోదేమి నా జీవితకార్మి ? యింక
 కోరు నేది నిరర్థకగోత్రయందు ?
 ఏది నా భావమధురసాంద్రక్షువణము ?
 ఏవి యేవి - దిశల్ కానరా వ వేల ?

అది యగ్ధీరుని లక్షణ మటులు వలదు
 అనువు లీ భాండమున వెల్లు సంత వరకు
 నా మహాదేవి కపరాధ మాచరించి
 నట్టి వారి నిర్మూలింప నరుగువాడ ”

అనుచు పోబోవు తాంతియూ నాపి రామ
 పాలసింహుడు గద్గదస్వరముతోడ
 సడిగె దీనమ్ముగా “ మహాత్ముడ! ఇచోటు
 వీడి మీరేగెదరు ముందు కేడ ” కనుచు

“ చెలుడా! నే నిపు డీ స్థలిన్ విడిచి కా
 శీఘ్రేత్రమున్ జేరెదన్,
 కల దచ్చోటున మాదాసేన, జరుగం
 గా బోవు పోరాట మాం

స్థలతో నింక, జయమ్ము కల్లునని నా
 లో నాత్మ ఘోషిల్లు, రా
 గల దెంతో నృపవర్గ మయ్యెడల రం
 గంబండు మాతోడుగన్ -

జయమే కూడక పోయెనా భరతరా
 జ్యశ్రీకి నీమధ్య రా
 దు యదార్థమ్ముగ స్వేచ్ఛ: యిద్ది భగవత్
 సూక్తమ్ముగా నమ్ము మో
 యి ! యెటుల్ గూడునో కాని - నామటుకు నే
 నిచ్చానుతిన్ పోరులో
 లయమై పోయెద మాతృముక్తికయి హో
 రాహోరి పోరాడుచున్ -

ఈ శరీరమ్ము సాధించు నేది యింక ?
 ఆ పవిత్రాత్మ స్వర్గస్థమయ్య దేని
 నిచ్చగించెడి నిధిగాక ? ఇంతకన్న
 నాకు వేరొక్కవిధి కడదాక లేదు ”

“ ఎందఱున్నారో సైనికు ! లెందఱు వని
 వాలకులు నాడు మీకు తోడ్పడెడి వారు ! ”
 “ సేన పదియారు వేలు మించినది మాది -
 కలవు రాజుల సేన లింక నొక కొన్ని :

అది యటు లుండనిమ్ము చెలు
 డా ! యిపు డొక్కటి యంత్యకాంక్ష నా
 యెద దహియంచుచున్న ' దది
 యింత దయావతి నాలకింపు : మా
 మృదులత మాడిపో మిగులు
 మృత్తిక గాలికి రేగుచుండు నీ
 యదనున సుంత లభ్యమగు
 నన్నది యాశ, పథమ్ము తీయుదే

రామపాలుడు నావెంట రమ్మటంచు
 నడువగా ముందు తాంతియా నడచె వెనుక
 చేరి రాపైని మైనాకుమరి యెచట
 బూదిగా మారెనో ఆ ప్రపూతలము

చేరి, చేరగనే భస్మశేషమునకు
 తాంతియాటోపి చేసె బ్రదక్షిణములు :
 ఎడతెఱపిలేక యవు డెన్ని యెన్ని వెడలె
 నతని హృదయమ్ము పగిలి హాహారవములు !

“ ఓ పరమపావనీ ! నేను నీ పవిత్ర
 పాదసవిధమ్మునకా వ్రాలు ప్రతిన నాకు
 కలదని యెరుంగవో - మున్నె తెలుపలేదే ?
 వచ్చితిని, యేది నీ పాదపద్మయుగళి ? ”

ధీరుడు వీరుడే మరియు
 తీక్షణమనస్కుడె గాని తాంతియా
 పారములేని శోకపు ప్ర
 వాహములో బడిపోయె, నెట్టిదో
 వారల బంధుభావము : ప్ర
 పంచము నాడె లయమ్ము నొందిన
 ప్లూటెట లేక నేడిచా న
 యో శిలలేని ద్రవించి పోవగల

భీకరమ్ము కఠోర ముర్వీధరమ్ము
 కాని యా గుండెలో దాగె కరుణజలధి
 ఎడతెగక రేయిపవలును బడుచునుండు
 స్వచ్ఛజలపాతము ప్రబలసాత్వముకడ

ఒరసియొరసి తటమ్ములు పొరలి పొంగు
 వాహినీనీర మది యెంతవరకు చనునొ
 అంతవర కది చనియె బ్రశాంతి నొందు
 సహన మలవడ నీలోన సమయ మేడ

వేడివేడి కన్నీళ్లు వెడలబుచ్చి
 గాలిచే లాలితవ్వగు కన్నబూది
 నింత గైకొని గుండెలో నిమిడి యున్న
 కోరికవహ్ని జ్వలింప బ్రకోపియగుచు

“ దేవీ! నీ చితిభూతిలో మొలిచి మా
 తృప్త్యచ్చ సాధింప నె
 న్నే వీరాత్మలు ఊమ్ములిచ్చుటకు నే
 డే లేచివచ్చుక దివ

మ్మే వాంఛించి - తదీయకోపలయవ
 హ్నిజ్వాల లిచ్చోటనే
 ఆవిహ్లాతము నొందగావలె రణ
 వ్యగ్రక్షుధారంభముల్

నీకు జరిగిన దుస్సహనికృతి కింక
 తగిన ప్రతికారమును సల్పు దండిమగల
 రోషభీషణఘోషనోరుప్రచండ
 వేల్లనముచేత పృథివి కంపిల్లవలయు

రూ పది మాసె, నైన పర
 రూపము నీది సమస్త భారత
 త్కౌపరిపూర్ణమై సమర
 ఘాంటికమై - విజయావబోధవే
 శాపరిరంభ మాసగొని
 రక్తము ద్రావెడి వీరకోట్ల కె
 ట్లొ పొడకట్టి లో వెలుగు
 లో జ్వలియించును లెమ్ము లెమ్మిక

*

జననమిచ్చి పోషించిన స్వర్గ భూమి
పుడమి తలమానికమ్మగు పుణ్యభూమి
పడగరాసి చెఱక బడి బడలు చుండె
'లేరె కొడుకులు' అని నిద్ర లేప నలయు

లెమ్ము లెమ్ము

మైనా దేవి

లెమ్ము లెమ్ము

*

✓ తల్లి ఋణమున బడి తేనె ద్రావు నెవడో
మాతృసేవకు రాని సోమరి యెవడో
అట్టి యెడదల నెత్తురు బొట్టు దీసి
యిది భరతరక్తమని తెల్ప నేగవలయు

లెమ్ము లెమ్ము

మైనా దేవి

లెమ్ము లెమ్ము

*

ఇది యొక లతాంగికే యైన హింస కాదు
 ఇది నిఖిలభారతీయుల కీయబడిన
 బ్రకట విప్రోహ కృతక పరాభవమ్ము
 మానధను లెవ్వరని వీరమతి జిగుర్ప

లెమ్ము లెమ్ము

మైనాదేవి

లెమ్ము లెమ్ము

*

ఓర్పుగల తల్లి తనవార లొడు లటంచు
 చూడ కి ల్లిచ్చి నిల్వ నిచ్చుటయె ఘోర
 పాపమై తల్లి పడరాని పాట్లు బడును
 వెర్రి బిడ్డల కిది తెల్పి వేగ విలువ

లెమ్ము లెమ్ము

మైనాదేవి

లెమ్ము లెమ్ము

*

పరులు చూపెడి యెరలకు బ్రమసిపోయి
ఒరగి పడియున్న జననిపై మఱపుగలిగి
స్వార్థకూపాంధతమములో సంతసిల్లు
భరతసంతతి కొక భక్తి గఱపవలయు

లెమ్ము లెమ్ము

మైనాదేవి

లెమ్ము లెమ్ము

*

దైవనిలయము భారతధర్మశాల
ఇట బ్రహ్మదము తీర్థము నింత గొనియు
మౌక్తిక వెడలక గుడి గూల్చు ముష్కరులను
జూపి స్వామికి కోపము రేపవలయు

లెమ్ము లెమ్ము

మైనాదేవి

లెమ్ము లెమ్ము

*

తల తలకు పెత్తనమ్ముగ తగవులాడి
అన్నదమ్ములరే మీరు భిన్నులైరి
ఇట్లు దూరి పరుల్ మీకె యెసరు వెట్టి
రిది యెరిగి కూడ రాదు రారేల యనగ

లెమ్ము లెమ్ము

మైనాదేవి

లెమ్ము లెమ్ము

*

స్వేచ్ఛలేని సుఖ మ్మేమి, జీవ మేమి
జుట్టారుల కిచ్చి వ్రేలాడు సుఖములోన
నవ్వకొనెడి నికృష్టుడా! నడుము కట్టి
రంగమున దూక వే మను రవళిగొలుప

లెమ్ము లెమ్ము

మైనాదేవి

లెమ్ము లెమ్ము

మైనాదేవి

[౬౭]

✱

తగిన శూరుని నాయకత్వమున కొప్ప
సమరసంసిద్ధులై రండు జాగు వలదు
వలదు బహునాయకత్వ, మెవ్వాడు మేటి
వాని కెదురాడరాదని పూని చెప్ప

లెమ్ము లెమ్ము
మైనా దేవి
లెమ్ము లెమ్ము

ఎవరితో బల్కుచుంటి నే నింత సేపు
ఎట గలవు దేవి ! అగ్నిలో నటమట్టిండు
చెంత ఘోషిల్లితివా? శౌర్య మెంతగలిగి
వ్యర్థులము మేము నిన్ను గాపాడలేదు

మాడిపోయితివే సుధామధురవాణి !

కాలిపోయితి నీలమేఘప్రవేణి !

బూదిగా మారినావె నవ్వుల వలంతి !

దగ్ధ మొనరించిరే తటిత కనకగాత్రి !

అంతమైనది నీవు కా, దళిల భార
 తీయగౌరవసంపత్తి : మాయమయ్యె
 భారతీయాభిమానదీవ్యత్వతాక,
 నీవు కాదు: నీ వమరపు దేవి ! నిజము

వెలితిలేక నిండిన నీను విశ్వరూప
 మెవరెరుగ నేర రవ్వారి కీ శ్మశాన
 వాటియే పుణ్యతీర్థమై వఱలగలదు
 దేశకాలభేదము లేను దేవి నాకు

కోప పడబోకు మోదేవి

నీ పవిత్ర

భస్మరేణుత్కరమును నా

పాణి తాకి

మైల పడవైచె నని: నాను

మనవి వినుము -

తాంతియాటోపి వీడు నీ

దాసవరుడు

*

*

*

ప్రాణ మ్ముండెడి దాక స్వేచ్ఛకయి, సం
 గ్రామమై జీవమ్ముగా-
 ఈ నీ భూతి మదివైదెవముగ- నే
 నే యుద్ధమం దున్న మై
 నానామస్మరణమ్ము, సేయగల నం
 తర కాలము దీటి, దే
 వీ ! నీదాసుడు నీదు భస్మమును పు
 ధ్వీగర్భముం జేరెడికె”

*

*

*

*

*

*

*

*

పిదప - ఎందఱ నానసాహె బితడే

వీడే యటం చాంగ్ల దు

ర్కదసేనానులు పట్టి వధ్యశిలపై

శ్రాణమ్మలం దీసిరో -

తుదక్తై న్ లభియించెనో అతడు, లే

దో - తాంతియూ కే గతుల్

బొదవె... ఏమొ - వచింప నేటికి

కథాలోల ప్రపంచమ్మలో

*

*

*

*

*

*

*

సా హి తీ మే ఖ ల

—౨

మొ రా క న్మ

శండిత సుదర్శనుకు

ప్రతివాసి స్వేచ్ఛాపాదమై

‘రాజయితే నేమి’ అను కీర్తి కలో

౧౯౩౯ లో జనవాణి జన్మదిన

సంఛికయందు వెనడిన కథయే

యీ రచనకు మూలము -

ఆందలి భాగస్వాముల కల్లరకు

నా కృతజ్ఞత.

౧

అతడు బలశాలి జనహృదయాపహారి
 రిపునికరమానహారి ముద్రితదిగంత
 కీర్తివర్ణుడు 'పాంచాలకేసరి'గ బ్ర
 సిద్ధి నొందెడు రణజితసింహు డతడు

ఎరుగ ఙ్గాక వీధిబడియును
 గురువరు నెవ్వరిని జేరి కొలువ డతం డే
 కరణి ధరణి బాలింపగ
 నురుతరనయవేత్త యయ్యెనో తెలియదుగా

నలువది హాయనమ్ములు జ
 నమ్ముల కిమ్ముగ పాలన మ్మన,
 ర్గళముగ జేసె, శి క్కతడు,
 గండరగండఁడు: వాని పేరనన్
 బులిని స్మరించి నట్టులగు
 భూపుల కుత్తరభారతాన, నాం
 గ్గులకును కాబులీలకును:
 కోరెద రెల్లరు వాని చెప్పినే

కాబూలీరుధిరమ్ము ఝల్లుచునగా
 కఁపిల్లి తద్దర్శనమూ
 లాబంధమ్ములు నూగులాడగ రణ
 వ్యాసక్తు డయ్యన్ జితో
 ర్వీణాధౌర్వశిఖామ్మయుండగుచు ని
 ర్వీర్యప్రజారక్షకై
 తా బృందీష్ఠవరిష్ఠశీతలకృపా
 ర్ద్రాద్రష్టయై వర్తిలున్

తద్విష్ణుస్మతధార భీకరబృహ
 ధ్ధాతీధరం జానో పూ
 ర్వోదేకప్రచలద్రః షోర్మికల రం
 హోదీ ప్తి చల్లార శ
 త్రుద్రాఘ్నిష్ఠసరిత్కదంబ మచల
 ద్రుష్ఠూలరింఘోళిగా
 'భద్రం తే రణజిత్ సువీర భవతు
 స్వస్త్వస్తుతే' యం చనుక్

ప్రకటప్రోద్ధతపరరా
 జ్ఞికరవ్యాపాదనోగ్నిర్నిద్రబల
 ప్రకృతులు హూణులె తత్కృధ
 నొకబాడబళిగ భీతి నొందెవరు గదా

అత డంత సుందరుడు కా
 డత డొక యాజానుజాహ్నుడైనను కాడే
 అతడొక్క పొట్టి మానిసి
 అతనికి జగమంత జడియు టది యొక దళయే

రాజ్య ముద్యాన మత దగరాజి నేలు
 తోటకాపరి పాలితద్రుమలతాళి
 హర్ష సుమవృష్టి నొల్కు ననారతమ్ము
 త్రిదివననశోభ భువిని బొందిన దనంగ

అతని సంకల్పానుగతమహారంభజా
 స్తోకసిద్ధ్యంతభల్లాకదీక్ష
 అతని జగజ్జీవనాధ్వసరసూత్రాయ
 మానదైవీభక్తిమద్దిదృక్ష
 అతని మూఢజనతాహమ్మతిదశనసం
 సిద్ధకరాళవాణీబుభుక్ష
 అతని రాష్ట్రప్రజాహ్లాదకైంకర్యసం
 భూతభూరిశ్రమభృత్తితిక్ష
 కలసి యాతని పావనాఖ్యను సువర్ణ
 దివ్యదీప్తాక్షరములలో తీర్చిదిద్దు
 జగదతులకీర్తిమద్రాజశంసనప్ర
 కాదచారిత్రకప్రబంధమ్మునందు

జలజలపూలు రాల, పువ్వు
 జప్పర మొక్కెడి హాయిలో వెతల్
 తొలగ, తలంపులక భవులు
 లోగక రేగడివేళ కోకిలల్
 గలరన మాలపింఘ పసి
 గాడ్పుల సంజ ప్రవేశమై, యెటో
 తెలియక పచ్చకామిని గ
 తీక్ బ్రభుచాలన తన్ను బాలితుక్

“ మతము పవిత్రము జీవ
 స్మృతు డత డెవ్వాడు దాని మీటి చరించుక్
 బ్రతు కతనికి తగదని తీ
 వ్రతరస్సుటబోధ సేయ బడలడు సధలన్

ఒక తెను బెండ్లడవలెక్
 సకలము గని మున్నె తనకు సరియైన సతిక్
 వికృతిని గూర్చెడు యువతీ
 నికరము గని తొలగుడనుచు నీతుల గరపుక్

ఎట్టెటు శ్రేష్ఠుడు నడచెడు
 నట్టెటులే జనులు నడతు రాతరముమెయిన్
 దిట్టరియగు నృపవరు డొక
 కట్టడితో నడువవలెను కని సకలగతుల్

యుష్మద్ధితకరసుపథో
 గ్రోష్మసహిష్టుండ నగుచు నొక్కట నేనే
 యుష్మదహితముగ నడువన్
 భీష్మమ్ముగ శిక్షసేయ వెరువకుడు ననుకా

తీయని తేనెలై కళలు
 దీర్చిన చల్లని పండు వెన్నలై
 సోయగ మొల్కు కల్కిజడ
 చుట్టకు గ్రుచ్చు గులాబిపూవులన్
 హాయిగ జారి నెన్నడల
 నాడుచు వచ్చు సుగంధవీచులై
 పాయక నిల్చి యాప్రభుని
 పల్కులు పాడుకొనక బ్రజాళిలోక

౨

దానిపయ్యెదగుండ్ల దడియు జక్కవకవన్
 బాటించు నెన్నెన్ని వేటకనులు
 దాని పాంజీబుల తక్కుమీగొల్లతో
 తడబడు కనుచూపు జడలవెన్ని
 దాని మేలిమి మేను గాగిన బిలుగు పా
 వడ కెన్ని చూపులు ముడుపు లంపు
 దాని కెమ్మోవిలో తడిసి చిందిన నవ్వు
 కలువల కెన్ని కన్గవల పోటి

అది వయసుతోటలోపల నడుగు బెట్టి
 పెట్టకున్నప్పడే దానిపేరు పుడమి
 నల్లడల బాగికి పోయె సౌందర్యజలధి
 గాననాట్యసుధాబ్ధి మొరా నటంచు

సన్నగా కమ్మగా జాలుజాలుగ వచ్చు
 మకరందధారల మాటుకొనెనొ
 గుళికలు గుళికలై గుటక నీ రూరించు
 రసఖండముల దండ రాలి పడునొ
 అలలైన కలరవమ్ముల సుధాంబుధిపైన
 పూవుతోడ విహారములకు చనునొ
 మెలిచుట్టుమెట్ల గాడ్పులమేడపై కెక్కి
 పోవుచు దిగుచు దో బూచు లేమొ
 అనుచు నిట్లెన్ని తలపుల నైన నూహ
 సేయుచురు శ్రోత లద్దాని చిత్రమధుర
 మధురసంగీతకళల నున్మత్తులగుచు
 అఖిలపాంచాలమందది అగ్రగణిక

లలితవసంతకోకిలగళధ్వనిలోన
 కలమాధురీకళాకళిక లేరి
 కలహంసచరణమంజులమందగతిలోన
 తరళితనృత్తనృత్తముల నేరి
 మలయానిలాంకోళచలితలతాళిలో
 సముదీర్ణహావభావముల నేరి
 శరదిందుశీతహాసతరంగపాళులన్
 మోహనసీధుబిందువుల నేరి
 పాటలో నాటలో తీర్చుపాటు గొలుపు
 నభియయమ్ములలో రసవ్యాప్తిలోన
 మిళిత మొసరించి యువకచంచలహృదంత
 రముల గదలించివైచు మొరాను సభల

 అసమమైన తదీయరూపనటరా
 ద్యాకర్షణీయప్రధా
 విసరమ్మున్ వినినాడు రా, జపుడు ప్ప
 ధ్వీశాననై సర్గిక

వ్యసనమొట్టొలొ యట్టులే ఒక సభా
బాటించె లాహోరుగో -

ఇసుకన్ వైచిన రాల దా ప్రజలలో నేలా ?
మొరా నవ్వానో !

సంపంగివిరిరేకువంపువేళులకూర్పు
సుమపాణిపుటి కొక్కసాగసు గొలుప
నమ్మిలిమెడవోలే నిలుపు కైదండలు
కళుకుకడాని నిగులను దెలుప
కమ్మెచ్చ తీయు బంగరుతీగ నడుమెన్నో
భంగిమమ్ముల బరాబరిక సలుప
పారావతగళమ్మువలె నడు గడుగునన్
దిరుగు కత్తుక సభ్యనీతి విలుప
బొమల ముడుపులు విడుపులు పొడము సమయు
మందహాసాంకురములు విస్మయ విలాస
వివిధచేష్టలు పాటలో వెలయు కవిత
కర్థము కరామలకముగా వ్యక్తపరచు

అ సభలోని సభ్యహృద
 యభ్రమరప్రకరమ్ము లంగరా
 హాసవిలాసపేశలక
 భాసవ మానుచు దాని పాదవి
 న్యాసలయానుజల్పితకి
 ణంకిణకంకణనూపురాదిభూ
 షాసరశశ్రుతిప్రగుణ
 శబ్దధునిక్ విహరించు కైపుతో

అది శృంగారపు ముద్ద, కెంబెదవి నొ
 య్యారమ్ముగా నొల్కుచు
 న్నది శృంగారపు మత్తుపాట, సకలాం
 గశ్రేణి బోధించును
 న్నది శృంగారపు కమ్మవాసన, పద
 న్యాస మ్మదొక్కొక్క లు
 త దయార్ద్రమ్మె ! స్రవించు నేకడకా -
 సౌందర్యమ్మె ప్రాధాన్యమో -

కుముదాసారము దృక్ప్రసారమయినన్
 గుప్తమ్ముగా వాడి బా
 ణము లందుండి ప్రజాహృదాధ్యబలసే
 నానీకమున్ దాకి గె
 ల్ప మహామోహరణమ్ముగో నొరగి సు
 ప్త మ్మయ్యెనో సేన శై
 లము పోల్కిన్ జలియింప దెంతయని వే
 శం బాళయున్ జూడదున్

గడచె నడిరేయి యెవ్వరు కదల లేదు
 దాని సమ్మోహదృష్టి ముగ్ధమ్ము మృగుల
 నిశిత మవ్యాహతమ్ము సున్నితపు గతుల
 జరగి రణజిత్తు హృదయవజ్రమును చాకె

అత డీ లోకపు స్మృతి విడ
 చి తదీయత్రిదివశోభ చిందిన భావ
 స్మృతి లోకము నం దెయ్యెడ
 క్క తరలి విహరించువాని కోరిక తెలియో

అపి పాట మొరను సభాంగణాన
 నిలచె నిశ్శబ్దముగ కదలని కొలను వోలె
 కాని సభ్యుల కర్ణరంధ్రములలోన
 గింగురనుచుండె పూర్వ సంగీతరవళి

ఒకత్రుటిలో బంగారము .
 తికమకగా కురిసె, రత్నదీప్యద్భాషా.
 నికరము లగణిత మయ్యెను
 చకబికిగా దానిమోల, జనపతి చూచెన్

సభ జరిగి వారమయ్యెను
 ప్రభుపాణిని గొని మొర్రాను ప్రభియె యయ్యె
 శుభముగ శృంగారముగా
 నిరువురు నద్వైతప్రేమ నుందురు నొకటా

ఈ వివాహమ్ము ప్రజలలో నెంతయెంత
 కలవరమ్ము సృజించెనో ప్రళయకోప
 చండర్పు ఝూనిలముల నుద్దండగతుల
 లేవదీసెనొ- తెలుసుకోలేదు వారు

కులసతి కాదు, వేశ్య: తన
 కూర్చిపడంనికి మోస మిద్ది: తా
 బలికిన నాటి బుద్ధుల క
 బద్ధపు పోకడ యయ్యె: “ధర్మమున్
 దొలగితి నేని మీమదికి
 దోచిన దండన మి” మృటంచు ముక్
 బలికిన పల్కు ముల్కులకు
 వాడి యొసంగిరి శిక్కు లత్తజ్జిక్

తను జెప్ప ధర్మమునకే
 తను దప్పట ధర్మమగునె? ధరణీధవుడే
 పనిగొని ధర్మము దప్పిన
 జనులంచు నధర్మవృత్తి సాగుట తడవే?

మతము సావన మన్న మతి యేడ కేగెనో
 సానికెమ్మోవిలో జారెచేము
 ఏకపత్నీవ్రతం బింత వాగొను బుద్ధి
 వెలమూలి కడగంట దొలగినదియె

పాలకు డెట్టులో ప్రజ లట్టు లను నీతి
 గణిక కౌగింటిలో కలసి చనెనొ
 వదిజలింపగజేయు మగువ జేరకు డన్న
 నుడి మొగానుకు ముడి నిడగ రాదొ
 అని యనంతమ్ముగా బల్కిరపుడు జనులు
 రాజ్యమం దెల్లి ద్వేషాన్ని రగులుకొనియె
 శిక్కునయనాల రక్తమ్ము చిందుచుండె
 రణజితుని మోము జూడ రౌరవ మటండ్రు

జనులకు నాయకుండయి ప్ర
 చండపతాక్రమవంతుడై సదా
 రణజితు నండనిల్చి పర
 రాజుల గూల్చెడి వేళ కూడి పో
 రిన పులసింహు డిట్టి విప
 రీతము నోర్వగలేక కోడె త్రా
 చన బుసకొట్టె సర్వజను
 లాతని కోపము జూచి మెచ్చగన్

“ గురుపీఠమ్ములు రణజి
 ద్వరు డంపెడి కాన్కలెల్ల వారింపవలెన్
 సురుచిరశిక్కుమతస్సులు
 పరుగ నవ్వాని వేరుపరుపగ

ఇటు లా ‘అశ్కాలి’ ప్రలసింహ
 • ములకు శాసించె, ప్రభునకు
 మొదట భీతి పయిన్ జంకు పదవి లంబ్ర
 మధిక మైనవి నిర్వీర్యు డయ్యె రాజు

“ వలపుల గాలిమేడలు ద
 బక్కున నేలకు గూలి పోయె నె
 ట్టులు తలయెత్తి లోకుల ప
 టు క్రుధ కోరిచి నిల్వవచ్చు? రా
 జుల బలమెల్ల శత్రువుల
 చొప్పున జెల్లునొ యేమొ- పాలిత
 జ్వలదరుణాన్ని రేగునెడ
 సాధ్యమె జీవములేని దక్కుటల్”

అనుచు రణజిత్తు ప్రజల కోపాగ్ని గూర్చి
 వారిలోని యమోఘసత్వమును గూర్చి
 వివిధగతుల విచారించి వినయముగాని
 పిలువ సంపెను పులసింహవీరవర్షుని

భిక్షుకడల్లు రా జతని
 వేడిన వేడుటలా!- “ప్రజాసమిత్
 పక్షవిధాతవోయి! పొర
 పాటు తుమించు” మటుంచు దీనుడై
 రక్షణ గోరి కాళ్లపము
 వ్రాలగ నా పులసింహుడు! “బ్రజల్
 శిక్ష నొసంగు వా, రడుగ
 జెల్లును వారి నె” యంచు బల్కెడు.

ఉగ్రవ్యాఘ్రుచమగ్రరోషమున ము
 న్నుహ్నింగ లేదే! రణ
 వ్యగ్రత్వ మ్మెటు బోయె నే డకట! త
 త్పంచాల సింహమ్ములో

ప్రాగ్రోచిప్రభ లేశమేని కఱవై
 రాణ్ణూర్ని నిస్తేజమై
 యగ్రీయత్వము పోయె, దైన్యమును హై
 న్య మ్మాతనిక్ గ్రమ్మెడన్

చేసిన చేతకై మిగుల
 సిగ్గిలివాడు కిరీటదీధితుల్
 మోసిన శీర్షమం దిపు డ
 పూర్వపరాధవభార మూనుచున్
 దోసిలి యొగ్గి నిల్వవలె
 నో యని బెగ్గిలి నాడు క్రుద్ధు లే
 శాసన మిత్తురో యనుచు
 శంకల మ్రగ్గిలివాడు భూపుడన్

“ దిద్దిగంతమ్ములందు కీర్తిని స్థిరమ్ము
 గా నిలుపుకొన్న రాజపుంగవునకేని
 భిక్షుకునకేని నీతి దప్పిన తుణమ్ము
 ధర్మవిధ్యుక్త శిక్షావిధాన మొకటె

అమృతసరమున నీదు శీర్షమున రత్న
 మకుట ముంచిన గురుపీఠనికటముననె
 నీదు తప్పు విచారింప బోదు మటకు
 రమ్మ - వగచెద, వేమి లాభమ్ము భూప?"

ఇటులు పలికెడి పులసింహు నెడదలోని
 ధర్మనైపుణ్యమును నీతితత్పరతను
 రాజు గ్రహించి యాశ్చర్యభాజుడయ్యె
 కడిగె గన్నీట దశ్పజకంజములను

“ కలవె పలు పల్కు, లిది నాల్క కాదె రాజ”
 యని స్ఫుటమ్ముగ ‘నకాలి’ యనెను: తేమ
 వాల్చి తల యెత్తకయె లోన నగచి వగచి .
 పెదవి గదలింపకయె కాలు కదపి చనియె.

౪.

అంతిపురమ్ములో ప్రభుని
 యాగమనమ్ము మొర్రాను చూచిక
 ర్ణాంతవిశాలనేత్రయుగ
 శాంచితతోణములన్ దృశించి వి
 భ్రాంతిని గూర్చు సోలికల
 వాలికలన్ గలహంసయాన నా
 ట్యూంతరమోహసాధనల
 నాత్మవిభున్ దరియంగ వచ్చినన్

పరిచితమా ప్రసన్నతలు
 బుధురమోహితకామిలీల లాం
 తరము కరంగి సొంగిపడు
 తన్మయఘనము లేని నేడు భూ
 వరుని యెడన్ గనబడవు
 పాలిన మోమున వ్రేలుచుండ భీ
 కరపరితాపమేఘుఫల
 కచ్చవు లెన్నియొ నీలనీలముల్

ఏడను శూన్యమే కను ధ
 రేశుని అంధకదృష్టి కిట్టి క్రీ
 నీడలు గానవచ్చునె ? గ
 ణించు నతం డెవియో విషాదపున్
 జాడలు, చూచి చూచి 'లల
 నా' యనె: నాపె 'ప్రభూ' యటంచ
 మాతాడిన దే మెరుంగక ధ
 రాధిపు మార్పున కాత్మ గుందుచున్

“ రణజితసింహభూధవుని

రాణ తొలంగినదే మొరాన! ని

న్నెనసిన దోష మెంతవఱ

కేచిన; చెల్లి సభాంగణాన నే

వినయవినమ్రదేహీనయి

విన్నపముల్ వచియించి సర్వభూ

జను లిడు శిక్ష కొప్పుకొని

సాగిలి మ్రొక్కవలెన్ అభాగ్యుడన్”

భూమిధవు డిట్లు పలుక నా పొలతిమిన్న

గుండియల సమ్మెటలవ్రేట్లు కోటి పడిన

గతి హఠాద్దుఃఖమయియయి కాంతుతోడ

ననియె “ప్రాణపతీ! దీని యర్థ మేమి”

“ మతధర్మమ్ముల కేను దప్పితిని నిన్

మన్నించి చేబట్టి- ‘భూ

పతి యీ రీతి చరించినందులకు నో

ర్యన్ లేము శిక్షుంతు’ మం

చతిరోపమ్మున నుండిరే ప్రజలు నా
 యం దోచెలీ, నన్ను బం
 ధితు గావించుకొ - ఏమి చేయుచుకొ నా
 తీ, - యింతకున్ వచ్చునే ”

“ ఓ సకలభూమిపాలాగ్రణీ! నమస్త
 శత్రుమదగజకేశరీ! సర్వజనమ
 నశ్చకోరశశీ! ”

“ చాలును చాలు చాలు ... అవి
 సత్యములే యగుగాక! వార లీ
 యేలిక నిట్టలే పొగిడి
 రెన్నియొ మారులు, కాని నేను నా
 వై లయకాలరుద్రులయి
 పాడరు నీవలె : కీర్తు లెన్నియన్
 జాలవు నేటి తప్పిదము
 సన్నిధిలో : అవి లెక్కలేనివే ”

“ ౨౪౦ రాజ! మహారాజ! సకలజనులు

నిన్ను నిలబెట్టి సభలోన చిన్నబుచ్చి

శిక్ష విధయిరతులే పాపచిత్తులగుచు? ”

“ అగు నవశ్యము, తప్ప దీయ్యది పడంతి ”

“ ఎట్టి దండన మిత్తురో యేమొ భూప ”

“ ముందు వచియింప జాలనే ముగుడ నేను ”

“ వార లెల్ల మొరానును వదలు మనుచు
నైకకృతాన బలుకుచో నపుడు. ”

అనుచు నర్థోక్తిగా నామె యడిగినట్టి

ప్రశ్న కుత్తర మీయ జాలక ఊణమ్ము

గాఢనిశ్చబ్దుడగుచు హృత్కందరమున

వెతకువాడు లభింప దే విధముగాని

కనుల స్రవంప బొప్పములు

కామని శోకము భోరుకొల్పుగా

జనపతి మానమున్ విడిచి

“ చానీ భవత్ ప్రణయస్రవంతిలో

మునిగిరి: దివ్యసుందరము
 మోహనమున్ భవదీయరూపవ
 హ్నిని బడీ లీనమైతిని గ
 దే! ఒక పుర్వగ విప్సి రెక్కలన్

నీ సరళపు జీవితము
 తీర్థరాహము నడ్డగించు నే
 యేనుడిగట్టునైన సమ
 యించెద; కాని, ప్రజాళి చెంగటన్
 నా సకలప్రభాపటలి
 నట్టువడుక గదె! వారి నాలుకల్
 నా సుషిమప్రమోదమక
 రందకణముల నెగ్గు లాడునే! "

అన విని మొర్రాను వగచుచు నడిగె నెదియొ
 ప్రభువు పల్లెత్త లేదు మొర్రాను కిన్న
 తోడ కెందమ్మికన్గవతోట్టుచూపు
 రణజతునిపైన బరపి పల్కంగ దొడగె

“ దయయు దాక్షిణ్యమును మీ మతమ్ములోన
 దలచుట మహాపరాధమా ధరణినాథ!
 ప్రేమ మెరుగని దారుణభీకరోగ్ర
 వజ్రములు రాజ! మీ స్వభావమ్ము లయ్యె!”

“ కావలె నందువా యిపుడు
 కామిని నా హృదయప్రసూనమున్
 బావకు ప్రేల్చి అందు బడ
 వైచెద - జెప్పుము - పల్కవేమి? నీ
 వే విధి నా స్వభావమున
 కింత కళంకము దెచ్చిపెట్టెదే?
 నా వదనమ్ము గాంచుము క
 నంబకు నీకె మదాల్చవేదనల్ ”

అని తన గోల జెప్పుకొను
 నా ప్రభుసన్నిధిలోన నాపె భో
 రున గళ మెత్తి గుండియల
 లో మొగ ముంచుక నెంత యేడ్చినన్

కనికర మింత లే దతడు...
 కర్మశుడే యగు నేమి,- ఏడ్వగా...
 జన దనియేని డగ్గరి డ...
 చంచలుడై చనె భూపుడిస్సిరో...

శ్రీ

అమృతసర మది శిక్కురాజ్యంపు వగరి
అచటి గురువీరిచెంత నా డఖలజనుల
దృష్టి నెలగొన్న, దేమి విధింపబడునో
పుడమి తేనికి - అత దేమి నుడువగలదో-

తేమ వినముడై శిరము
వ్రేలగ వైచి సమస్త సభ్యులకై
జూడ సభాముఖాన నొక
చోటున నిందితుడట్లు నిల్చె సాం

పోడిన రాజుతో బలుక
 నొక్కనికీ మనసొప్ప, దప్ప డె
 వ్యాళా వితర్దిపై కెగసి
 'పల్కకు' డంచు బ్రబోధనేయునుక

కరయుగ మెత్త నెల్లయెడ
 గమ్మున నిశ్చలశాంతి బర్వె సు
 స్థిరుడగు నాత డౌమ పుల
 సింహుడె - భూపుని చూచి చూచి 'ని
 బ్బరముగ నిల్లు వెవ్వరపు
 పల్కు' మనక - 'రణజిత్తుడక మహీ
 వరుడె? ననంగ - 'నియ్యెడకు
 వచ్చితి వెందుకు చెప్పి? మం చా

ఔర విధి! భవచ్చటుల
 యానములోగల అర్థ మేము? దు
 ర్వారపరాక్రమక్రమవి
 భాసితు నొక్కని జేసి వానినే

పేరుప్రతిష్ఠలేని యొక
 బిచ్చపుకూళగ మార్చివైతు, వె
 వ్యారలు నిన్ను గా దనెడి
 వారలు వింతలు సుమ్ము నీ పనుల్

ఎవని కత్తి పఠానుల కవచములను
 దూరి నిత్యాస్యగభిషేకతుష్టి నొందె
 ఎవని ప్రతిభాపతాక మి న్నెక్కి యాడె
 అతడు ప్రాంజలియాచు 'నిందితుడ' ననియె

“నీను దోష మ్మడేమి రంజితుడ తెల్పు”
 ముషగ “పెండ్లాడితిని పణ్యవనిత” ననియె
 “కలదె ముం దొక భార్య సత్కులజ?” యనిన
 “కల” దనియె రాజు సిగ్గుతో నలిగి నలిగి

“మతవిరుద్ధము మోహదూషితమునైన
 పరిణయము లాడ వలదని పలికినావె
 నీవు ము న్నేన్నడేని రంజితుడ” యనిన
 “పలికి యుంటి” ననె రాజు కలగి కలగి

“ ధర్మములు చెప్పి సేవే యీ తప్పులేల?
 ఇటుకు రానేల? ” యనగ - “ఆ నటిని జూడ
 ఓర్చి పోయెను, వచ్చి నిల్చుంటి నిచట
 శిక్ష కోస” మ్మనెన్ రాజు చివికి చివికి

“ అనుభవించెదవా శిక్ష? ” యనగ నతడు
 “ తప్పు ” దన రాజు సర్వసిద్ధముగ నిలచి,-
 కూడి రప్పుడు జననాయకులు రహస్య
 భాషణము లాడ నేకాంతపార్శ్వమందు

అట ననంతమ్ముగా న్నుండినట్టి ప్రజలు
 చెవులు నిక్కించుకొని పైకి శిరము లెత్తి
 తీక్షణముగ జూతు రవనీశు దిక్కు నెట్టి
 శిక్ష విధియింతురో విన సిద్ధులగుచు

అపు డా ఆకాలి పులసింహు డగ్రహీత
 మెక్కి ‘సశ్శబ్ద’ మని ప్రజ దిక్కు చూచి
 సద్దు మణిగి సభన్ శాంతి సమకొనంగ
 నవనిపునివైపు వ్రేల్ జూపి యనియె నిటుల

“ నిందితుడయ్యె మీ ధరణి
 నేత యితందు సమస్త రాజ్యమం
 దందటి ప్రాణమానవిజ
 యాభ్యుదయమ్ములు వీని హస్తమున్
 బొంది వసించు గాన జన
 పోషకు డీతడు రాష్ట్రమందు నే
 తుందుడు కుప్పతిల్లినను
 దోషి యితండని చెప్పగావలెన్

ఈతని వర్తనమ్ము జను
 లెల్లరు చూతురు వీనియల్లె పో
 జూతురు వారలున్ - కనుక
 చోదకు డీతడు తప్పత్రోవలన్
 సీతికి దూరుడై చనుట
 నెమ్మది కాదు ప్రజాశయమ్మునం
 దీత డలక్యభావమున
 నేగిన జేమము లేదు వీనికి

మిమ్ము దృఢీకరించి తన
 మేరను చాటి హతప్రబోధముల్
 వమ్ముగ జేసి కట్టుకొనె
 వారలతాంగి నొకర్తు నిట్టి దో
 షమ్ము నొసర్చి సిగ్గిలి వి
 చారముతో గనువాడు చూతురే
 యిమ్మహిపుండు ! వీని కిపు
 డీయవలె తగు శిక్షనే కదా”

అన విని సభ్యు లెల్లరు జ
 యధ్వని రేపుచు ‘శిక్ష శిక్ష’ యం
 చనిరి ధరేశపాదయుగ
 శాధరభూస్థలి బ్రద్దలై ‘ధణ
 ధణ’ యని యన్న మాద్రిగ న
 తండు మనమ్మున కంప మొందె దం
 డన మది మృత్యుగర్జగ వి
 నంబు నేదియొ యంచు గుంచుచు

చేయి నెత్తెను పులసింహుడు
 జయరావము లాపి జనులు శాంతులు గాగన్
 నియమితదండన మాతడు
 రయమున వినిపింప దొడగె ప్రభునకు ప్రజకు

“ ఈ గురుపీఠిచెంత కెవ

రెవ్వరు పెద్దలు చిన్న లేనియున్
 రాగలవారొ ప్రత్యహము
 నన్ గురుసేవకు వారు వార లిం
 దీగుచు ద్వారమందు నెడ
 యించెడి చెప్పల జోళ్ల ధూళి పో
 బా గొనరింప గావలెను
 పార్థివు డిర్వదియొక్క నాథులున్

తానె పలుదోము పుల్లలు తగినవాని
 శ్రేణికి కొనివచ్చి యిచ్చుచు విమగు లేక
 అన్ని దినములు నవ్వారి నవనిపాలు
 ఉదయవేళల నేవించుచుండవలయు

గురుశీరమునకు వసుధా

వరు డొక లక్షయును పైన పాతిక వేలున్

విరళము నీయగ వలయును

గురుభక్తికి చిహ్నముగ నకుంతమతియై

ఇవియు గాక నిం కొకటి యవనిపతికి

శిక్ష కల దద్ది విను - డొక్క చెట్టు మొదలు

నకు బ్రభుని కట్టివైచి నూకొకటి వరకు

ఢెబ్బలను గొప్పెద రతండు తినవలయును

జనపతి కిట్టి శిక్ష నిడ

సమ్మతమే జనులార మీ ” కటం

చనె బులసింహు - డెల్ల ప్రజ

‘లా’ నని బల్కిరి భూమిపాలకుం

డనుఘటి నిచ్చె “ నింక తడ

వయ్యది యేల ? తొలంగజేయు డా

తనిపయు నున్న గుడ్డ ” లని

తాలిమి తూలి వచించి రా ప్రజల్

రణజితుగుండెపై పిడుగు
 రాలినయట్టులు కాలుచీకటిల్
 మునుకొని నల్లడల్ బలసి
 పోయిన యట్టులు ప్రాణమానముల్
 తనను తొలగినట్లు పగి
 తాపవితాననితాంతదారుణ
 వ్రణితుడగు తదాజ్ఞయు శ్ర
 వఃపుటిగోన బ్రతివ్వనించెడున్

పులసింహుం డటు లన్న పల్కు లవి యే
 వో సభ్యులం దృష్టి నే
 య లపింపంబడె నంచు భూమిపతి యూ
 హల్ నేనె గానీ - యిటుల్
 నిలువందీతురటంచు శాప మత
 డే నిశ్వాసమందేనియన్
 దలచన్ లే దిదె స్వప్నమం దయిన బ్రా
 ణ మృప్పుడే పోవదే!

చెదరిన గుండెతో ప్రభువు
 చేయున దేమియు లేక మెల్లగా
 వదలిచి వైచె పైని గల
 వస్తుము, లప్పు చొకండు సేవకుం
 డదరుచు వచ్చి భూనిపతి
 నచ్చటి చెట్టుకు గట్టివైచి కే
 ల దురుసుబెత్త మొందు గొని
 లజ్జితు డానకు వేచి యున్నెడన్

దీనమ్మైన ధరాధిపాయకుని మూ
 ర్తిం జూచినా రెల్లవా
 రా నైరాశ్యము జూడలేక హృదయా
 యఃపిండముల్ నీరుగా
 మాన మ్మానిరి పల్కనేర రెదుటన్
 మ్రాస్తడై పాంచాలపు
 ధ్వీనాథాంచితహైమదేహమున నొ
 దెన్ సేవకుం డప్పుడే

పడియె నొక చెబ్బి, ఎవ్వరు పలుక లేదు
 పడిన దంతట రెండవ ప్రహరణమ్ము
 ప్రజల కన్నులు బాష్పనవంతులయ్యె
 రాతిగుండెలె కరుణార్పణమ్ము లొలికె

మూడవసారి సేవకుడు
 మోదుట కెత్తెను బెత్త; మెల్ల హృ
 స్నీడమలన్ గృహవిహగ
 నిస్తులవేదన లుప్పతిల్లె - వి
 న్నాడు అకాలి - ఆగు మని
 నాడు - భటుండు బెత్తమున్
 తోడన దించె సభ్యుల ప్ర
 మోద మదెంతయొ చెప్పలే మికన్

మిగుల నాసక్తిశ్రద్ధయున్ మొగములందు
 చిందుచుండ ప్రజల్ పులసింహు డేమి
 బలుకు వాడొ యటంచు నిశ్చలితులైరి
 అదను గ్రహించి అతడు మాటాడ దొడగె

“జనులారా! మరలన్ భటుండు ధరణీ
 శస్వర్ణదేహున దె
 బ్బను దాకించెడి పూర్వ మొక్క నుడి చె
 ప్పన్ గోర్కె నా కున్న దీ
 జనపాలాగ్రణి నిందితుం డగుటయున్
 సత్యమై యా గాక భూ
 మిని పాలించుటగోన దక్షు డెపుడున్
 మీ మేలుకై కంట వ
 త్తిని చేగత్తిని బెట్టి పట్టుకొనె మి
 త్తిన గాని లెక్కించెనే ?

అరివర్గమ్ములు వీని పేరు విని సిం
 హ స్వప్న మైనట్లు బు
 ధురభీతిభ్రమచింత లావరిలగా
 దూరమ్ము దూరమ్ముపో
 దురు పాంచాలము దాక గల్గుదురె మీ
 తొల్లింటి పున్నెంపు పం
 ట రహించున్ రణజిత్వహాపమున దై
 న్యమొదె నే డాతడే

ఎవని కత్తి పఠానుల కవచములను
 దూరి నిత్యాస్యగభిషేక తుష్టినొందె
 ఎవని ప్రతిభాపతాక మి న్నెక్కి యాడె
 అతడు ప్రాంజలి యశాచు నిందితుడ ననియె

ఆ కేశరి ప్రాణమ్ముల
 కీ కర్కశబాధ లెంత హీనమ్ములొకో
 అకృతజ్ఞులమై మన విభు
 బోకారుచు కొనుట తగని బుద్ధిగ దలతున్

అనుటె తడవుగ సభ్యు లాహ్లాదధరిత
 హృదయపూరతరంగితవృత్తులైరి
 ‘జయము రణజిత్ ప్రభో నీకు జయము జయము
 జయము పాంచాలకేశరీ జయము’ అనిరి

కట్లు విడిపోయె తేనికి కనులవైట
 బాష్పముల పోత ఆగని వరద యయ్యె
 జనులముందు వితర్దిపై జనవిభుండు
 నిలిచి “ప్రజలార నన్ను మన్నింపు” డనియె

*

*

*

*

ఇది మరువరాని జాతీయస్వాదయఘనత
 జాటిజెప్పెడి భారతచరిత్రలోన
 మాసిపోవని ఘట్టమ్ము : మహిపు లిట్టి
 శక్తి గురుతించి మెలగుట సర్వశుభము

*

*

*

*

*

శ్రీ బాలా త్రిపుర సుందరీ ప్రెస్, జనరల్ బజారు, సికింద్రాబాద్

మొదటి ముద్రణ : ౫౦౦

